

του περιπλανῶνται ὀρφανὰ εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς τριόδους τῶν πόλεων !

Διὰ τοῦτο τοιαύτης ἀποδυσπετοῦντα τὰ πλήθη ἐχυρομαχῆσαν καὶ συνεταράχθησαν· ἐτάλευσαν δὲ ἐκ βάθρων θρόνοι κραταῖοι, τινὲς μάλιστα καὶ παντελῶς συνετρίβησαν, τὰ δὲ ἐρείπια τῶν διεσκορπίσθησαν εἰς τὸν ἀνεμὸν. Ἄλλ' ἀπὸ τὰς ταραχῆς καὶ τὰς στάσεις δύνανται ποτε νὰ γενιῇ καλὸν βέβαιον, ἀπὸ τὴν λυσσῶδη ἀγανάκτησιν τάξει, ἀπὸ δὲ τὴν ἐκδικητὴν δικαιοσύνην ; α Μὴ ἐκ θάτου συνάγουσι σταφυλὴν καὶ ἐξ ἀκανθῶν σύκα ; *

Ὡς ὁδοιπὸρος διαβαίνων ἐπὶ τῇ γῇ, καθὼς διαβαίνουмен πάντες, ἤκουσα πανταχόθεν στεναγμοῦ· περιβλέψας δὲ πανταχοῦ δὲν εἶδον ἄλλο παρὰ θλίψιν, κατήρειν καὶ δάκρυα. Ἡ ἀθροπότης μοι ἐφάνη βαδίζουσα ὡχρὰ, καχεκτικὴ, λειποθυμοῦσα συγκαλῆς καθ' ὁδόν, ἐνδεδυμένη βράκη κένθιμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπὸ αἵμα κατὰστικτα.

Εἰς τὸ ἐλεεινὸν τοῦτο θέαμα διεβράχην ἡ ψυχὴ μου ὡς σκευὸς πῆλινον, ἡ δὲ ἐλπίς ἐξεχύθη ὡς ὕγρον αὐτόθεν. Τοιαύτη λοιπὸν ὑπάρχει ἡ εἰκὼν, τὸ ἐκ μαγείον, τὸ μοῖωμα τοῦ Θεοῦ· Εἰς τοιαύτην ἄρα γε κατεδικάσθη παρ' αὐτοῦ τόχην ; Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀρχαῖος τοῦ ἀνθρώπου προορισμός ; Κοιλίας κλαυθμῶνος μέλει ν' ἀποβῇ ὁ κόσμος, θέατρον κακουργημάτων καὶ ληστῶν σπήλαιον ;

Βαρυθυμῶν δὲ τότε ἀνέβόητα συχαῖς πρὸς τὸν Θεὸν ὡς ὁ Δάντης.

E s' è lecito me, o sommo Giove,
Che fosti' n terra pernoi crocifisso,
Sono gli ochi tuoi revolti altrove,
O è preparazione che nell' abisso
Del tuo consiglio fai per alcun bene
Dell' accorger nostro in tutto scisso, (1)

Ἡ ἀθλιότης αὕτη δὲν φαίνεται θεβχίως εἰς τὰς πρωτεύουσας· διότι αὐτοῖσι ῥεῖε τῆς ἐξουσίας ὁ πακτωλός· αὐτοῖσι συνέρχονται πανταχόθεν οἱ πολυάλαντοι καὶ οἱ τρυφηλοὶ ὡς εἰς ἐορτὴν καὶ πανηγυρίν· αὐτοῖσι γίνονται τὰ συμπόσια καὶ οἱ χοροὶ· ἀλλ' ὅσω μακρυνόμεθα ἐκ τοῦ κέντρου, τόσω εὐρίσκομεν ἐξασθενούσαν τῶν νόμων τὴν δύναμιν, πλεονάζοντα τὰ πάθη, αὐξάνουσαν τὴν κατὰθλιψιν καὶ ἐπικρατοῦσαν τὴν ἀνωμαλίαν διὰ τὴν χαλάρωσιν τῆς θρησκείας.

Δεῖλαιοι ! ἐπικαλούμεθα τὸν θεὸν εἰς τὰς τοιαύτας θλίψεις τοῦ βίου, ἐν ᾧ καθ' ἑαυτοὺς πολλάκις ἀπιστοῦμεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ δὲ ἀναγνωρίζομεν τὰς ἐντολὰς του. Καὶ ὅμως πάντοτε πρὸς αὐτὸν ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐπιστρέφωμεν !

Ἐπαλαί τῶντι ὁ ἄθροπος ἠσθάνθη τὴν οὐδαμ-

(1) Ἐὰρ μοι ἐπιτρέπεται νὰ εἶπω, ὦ ὕψιστε Θεέ ! ὅτις δι' ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς ἐσταυρώθηκες, ἀπεστρεψας ἄρα γε ἀπ' ἡμῶν τοὺς οἰκτερισμοὺς ὀφθαλμοὺς σου ; ἢ εἰς τὴν ἀβυσσον τῶν ἀνεξιχνίαστων κριμάτων σου προπαρσκευάσεις ὑπὲρ ἡμῶν τινα εὐτυχίαν, τὴν ὅποιαν (ἄθλιοι ἡμεῖς !) ἀδυνατοῦμεν νὰ διακρίνωμεν ; Dante Purgat. 6.

νότητά του· Αἱ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ, ὁ κεραυνὸς αἱ πλημύραι κατεπτόσαν τὸ λογικόν του. Ὅχι σκεπτόμενος ἀνεγνώριεν ἀνωτέραν τινὰ δύναμιν (1) ἀλλ' ἀπὸ λαοπλάνους καὶ ἀγύρτας ὀδηγούμενος ἐλάττω τυρλῶς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀπεθίωτε δὲ ἀλλοιολοιδιόδοξω ; ὅλα τὰ κτίσματα, ὅσα ὅπως ὅποτε περιέβαλλον τὰς αἰσθήσεις του. Πολλὰκις ἐκ μακρῶν δεισιλημιμάτων φιλόσοφοι καὶ ποιηταί, ὡς Σωκράτης καὶ Πλάτων, καὶ Ὀρφεὺς καὶ Μουσαῖος καὶ Φακυλίδης (2) εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεχείρησαν νὰ ἀνυψώσιν τὴν θρησκείαν ἀπὸ τὸν βυθὸν τοῦτον τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἐξευγενίσωσι τὴν περὶ αὐτῆς δόξαν· ἀλλ' ὁ λόγος δὲν πείθει εὐκόλως τὸν βίηνυτον ὄχλον. Ὅχι εἰς αἰῶνας πολλοὺς διήρκετεν ἡ τοιοῦτη κατὰστασις αὐτοῦ ἐπελθὼν ὁ χριστιανισμὸς διώρθωτε τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνθρώπων ἰδέας, ἀπέδωκεν εἰς τὸν κτίστην τὴν εἰς τὰ κτίσματα ἀναφερομένην λατρείαν, συνῆλθε διὰ νεοφανοῦς ἀλληλεγυγῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐδίδετο ἄλλην ἡθικὴν εἰς τοὺς ὁπαδούς του.

Ἡ ἐξείσις αὕτη μεταβολὴ ἐξῆλθεν ἀπὸ ταπεινὰ καὶ ἀσημον χώραν, τὴν Παλαιστίνην. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀνηγορεύθη ὁ Αὐγουστος μέχρι Τιβερίου αὐτοκράτορος ἀξίον συμβεβηκὸς ἐτάραξε τὴν ῥωμαϊκὴν δυναστείαν· οἱ αὐτοκράτορες διέμενον ἀπόλυτοι κυριαρχεῖν (3) τοῦ κόσμου· οὐδεὶς βάρβαρος εἰσέβαλεν ἐν τὰς μεθόρια· οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποτελῶν ἔθνων ἐτόλμασε νὰ ἀποστατήσῃ· ἀλλ' ἐν αὐτῇ μεταξὺ τῶν τεταραχέντων τούτων ἐτῶν προσητοιμάζετο ἡ μεγίστη κοινωνία παλιγγενεσία· ἐρχάται δὲ ταύτης ἐχρημάσαν ἄνθρωποι ἀμαθεῖς· αὐτοὶ δὲν εἶχον οὔτε πείσαν οὐδὲ ῥητορικῆς εὐγλωττίαν, καὶ ὅμως κατεπείσαν οὐδὲ ἐπαγέλματος, ὡς ὁ Παῦλος Ἀρειοπαγίτην Διονύσιον διδασκῶν ἐν μέσῳ τῶν ἠθηνῶν δὲν μετεχειρίσθησαν τὴν βίαν καὶ τὴν χαίραν, ὡς τινες ἄλλοι νέων δογματῶν αὐτοχειρῆστοι κήρυκες· καὶ ὅμως χιλιάδες ἀνθρώπων, αἰσθητῆς τῆς διδασχῆς τῶν, ἐβαπτίζοντο εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην· ἀνήγγελλον δὲ εἰς αὐτοὺς ἀσυνήθη καὶ ἀλλόκοτα πράγματα, κατέπειθον τοὺς προσκλήσαντες νὰ θυσιάζωσι τὰ πάθη των, νὰ ἀρνῶνται πατρὸς καὶ μητέρα, πολλὰκις δὲ καὶ συγγενεῖς νὰ ἵπταται μὴνάνωσιν ὑπὲρ τῆς πίστεως ! καὶ κολάσεις τέτι καὶ διωγμοὺς καὶ κακουχίας διαφόρους, ὡς αὐτὸν τὸν θάνατον, χρειὰς τυχεύσης, γενναίως παρὶδρῶς νὰ ὑποφέρωσιν !

Ἄλλὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἐμφύτου εἰς ἡμᾶς καὶ

(1) Primos in orbe deos
fecit timor. (Lucret.)

(2) Οὐ καλὸν ἀρμολίην ἀναλύμεν ἀνθρώπων· καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν εἰς γῆρας εὐδαιμονίαν ἀποικομένην. κτ.λ.

(3) Ἴσως διὰ τινος τῶν προσεχῶν τῆς μουσικῆς τευχῶν παραστήσωμεν τὴν εἰκόνα διαφθορᾶς τοῦ αἵματος τούτου, ὅποια μάλιστα ἐσχέδιασαν οἱ ἀμίμητοι ἠθογράφοι Τάκιος Σουετώριος.